

Stanowisko nr 32/2/2021
Wojewódzkiej Rady Dialogu Społecznego w Katowicach
z dnia 24 września 2021 r.
w sprawie realizacji Funduszu Sprawiedliwej Transformacji
na obszarze NUTS 3 podregionu katowickiego

Województwo śląskie to największy region górniczy Unii Europejskiej, który wobec narastających wyzwań klimatycznych i gospodarczych staje dziś u progu bezprecedensowego w skali całej UE wyzwania transformacyjnego. Wojewódzka Rada Dialogu Społecznego w Katowicach wspiera Zarząd Województwa Śląskiego w szeregu działań i aktywności podejmowanych od 2018 roku w celu przeprowadzenia realnej i głębokiej zmiany profilu społeczno-gospodarczego regionu, aby wnieść wkład w realizację celów Europejskiego Zielonego Ładu w myśl celów porozumienia paryskiego.

Zaplanowane przez województwo śląskie działania w pełni koncentrują się na wskazanym przez UE łagodzeniu społecznych, gospodarczych i środowiskowych skutków transformacji w kierunku neutralności klimatycznej Unii do roku 2050, w szczególności względem społeczności dotkniętych skutkami tego procesu.

Jednym z kluczowych regionów na poziomie NUTS 3 wskazanym przez KE w Aneksie D bis do SCR dla województwa śląskiego jest podregion katowicki, w skład którego wchodzi miasta: Chorzów, Katowice, Mysłowice, Ruda Śląska, Siemianowice Śląskie, Świętochłowice. Podregion ten przeszedł w przeszłości szokową fazę restrukturyzacji sektora górnictwa węgla kamiennego, a w kolejnych latach tj. do 2030 roku jak i później trudny proces przekształceń oraz zamykania instalacji związanych z produkcją paliw kopalnych na tym obszarze będzie kontynuowany.

Na terenie podregionu katowickiego funkcjonują obecnie cztery kopalnie, w ramach których wydobyte jest w sześciu ruchach. Zakłady są zlokalizowane na terenach miast: Katowice, Mysłowice oraz Ruda Śląska. Każde z nich pozyskuje węgiel kamienny energetyczny, a dodatkowo kopalnia KWK Ruda posiada zasoby węgla koksującego. Zgodnie z zapisami Umowy Społecznej dotyczącej transformacji sektora górnictwa węgla kamiennego oraz wybranych procesów transformacji województwa śląskiego (Porozumienie z dnia 28 maja 2021 r.) w województwie śląskim do roku 2030 planowane jest zakończenie wydobywania węgla kamiennego w 3 kopalniach, w tym w podregionie katowickim w Kopalni RUDA- Ruch Pokój w roku 2021 r. Natomiast Kopalnia RUDA - Ruch Bielszowice oraz Ruch Halemba ostatecznie zakończą wydobywanie w 2034 r. Pozostałe kopalnie zakończą działalność do 2041 roku. Proces transformacji będzie więc realizowany na obszarze podregionu zarówno w perspektywie roku 2030 jak i w horyzoncie długofalowym.

Na terenie podregionu katowickiego w górnictwie pracuje 14 343 osoby, w tym w poszczególnych gminach: Ruda Śląska (5 116 osób), Katowice (4 774 osoby), Mysłowice (2 731 osób), Chorzów (827 osób), Świętochłowice (506 osób) oraz Siemianowice Śląskie

(389 osób), co razem daje **blisko 20% ogółu zatrudnionych w górnictwie węgla kamiennego w województwie śląskim.**¹

Skutki redukcji sektora górniczego będą również mocno oddziaływać na firmy okołogórnicze, a w podregionie katowickim swoją siedzibę ma wiele dużych firm kooperujących z sektorem górniczym. Zgodnie z szacunkami Górniczej Izby Przemysłowo-Handlowej w przemyśle okołogórniczym zatrudnionych jest obecnie ok. 400 tys. osób, które niestety nie mogą liczyć na programy osłonowe. W przeważającej mierze przedsiębiorcy nie widzą możliwości prostej zmiany profilu działania, celów strategii, a ich pracownicy boją się zmian. Około jedna trzecia firm okołogórniczych deklaruje, że w sytuacji utraty wpływów z górnictwa upadnie, a niemal dwie trzecie pracowników przedsiębiorstw okołogórniczych nie ma kompetencji, by natychmiast podjąć pracę w innej branży.

Należy również zauważyć, że gminy wchodzące w skład podregionu katowickiego do dnia dzisiejszego borykają się ze skutkami środowiskowymi i przestrzennymi działań transformacyjnych podejmowanych w latach 90-tych XX wieku. Historycznie podregion należy do najbardziej dotkniętych poprzednią transformacją górniczą, stąd aż trzy z sześciu miast zmagają się z utratą funkcji społecznych. Na wskazanym terenie zlokalizowane są kopalnie zlikwidowane lub będące w trakcie likwidacji, co przekłada się na występowanie terenów pogórniczych, których ponowne zagospodarowanie i wykorzystanie stanowi istotny problem z punktu widzenia rozwoju poszczególnych gmin oraz całego województwa śląskiego.

Podregion katowicki jest najbardziej zurbanizowanym podregionem województwa śląskiego o najwyższej gęstości zaludnienia. Wszystkie miasta podregionu katowickiego wchodzi w skład Metropolii Górnośląskiej, która jest kluczowym obszarem funkcjonalnym regionu o znaczeniu krajowym oraz europejskim. Wyzwaniem dla Metropolii jest - pomimo wyzwań transformacji – utrzymanie i dalsze wzmacnianie procesów i powiązań metropolitalnych, w tym rozwój ośrodków naukowych i akademickich, centrów technologii i innowacji, przemysłów kreatywnych i wielkich wydarzeń. Podregion katowicki stanowi rdzeń obszaru metropolitalnego i ma duże znaczenie w zakresie zaspokajania dostępu do usług publicznych wyższego rzędu w północnej, zachodniej i południowej części województwa śląskiego. **Należy podkreślić również mocne powiązania gospodarcze podregionu z pozostałymi obszarami województwa śląskiego,** jako centrum węzłowego obszaru Metropolii Górnośląskiej. **Skutki zmian społeczno-gospodarczych, które wystąpią na obszarze podregionu katowickiego będą więc odczuwalne w całym regionie.**

Mimo wysokiej pozycji całego podregionu katowickiego na tle województwa jest on wewnętrznie mocno zróżnicowany i dotknięty negatywnymi zjawiskami społecznymi, przestrzennymi i środowiskowymi, w tym przede wszystkim depopulacją, wykluczeniem społecznym, złą jakością środowiska oraz występowaniem obszarów zdegradowanych. Zgodnie ze *Strategią Rozwoju Województwa Śląskiego „Śląskie 2030” – Zielone Śląskie* gminy podregionu katowickiego zostały wskazane jako przedmiot szczególnego wsparcia w ramach wyznaczonych Obszarów Strategicznej Interwencji (OSI) tj.:

- wszystkie miasta podregionu katowickiego zostały ujęte jako OSI – gminy w transformacji górniczej, w tym Mysłowice i Ruda Śląska zostały wskazane jako gminy zmagające się

---

¹ Dane z formularzy PIT pozyskane z Izby Administracji Skarbowej za rok 2018.

z problemami społeczno-przestrzennymi, natomiast Chorzów, Katowice, Siemianowice Śląskie, Świętochłowice zaliczone zostały do gmin z problemami przestrzennymi; zaliczenie gmin do wskazanego typu OSI oznacza, że jest to obszar wymagający szczególnego wsparcia w zakresie działań transformacyjnych zarówno w kontekście planowanych zmian jak i kompensowania skutków restrukturyzacji sektora górniczego lat 90 XX wieku, które są odczuwane do dziś np. w postaci licznych terenów poprzemysłowych,

- połowa gmin podregionu tj. Ruda Śląska, Świętochłowice, Mysłowice zaliczono do gmin tracących funkcje społeczno-gospodarcze, w tym dwa ostatnie miasta są dodatkowo wskazane jako OSI krajowe,
- wszystkie gminy podregionu katowickiego są zaliczone do III kategorii obszarów problemowych w zakresie OSI - gminy z problemami środowiskowymi w zakresie jakości powietrza. Oznacza to, że na tym obszarze występuje najgorsza sytuacja w zakresie jakości powietrza ze względu na przekroczenie średniorocznych norm powietrza dla wskaźników: pył zawieszony PM_{2,5}, pył zawieszony PM₁₀ oraz benzo(α)piren,
- na terenie podregionu zlokalizowano również najważniejszy ośrodek wzrostu w województwie śląskim tj. Katowice. Ponadto Chorzów został zaliczony do grupy gmin tworzących pozostałe ośrodki wzrostu.

Proces transformacji będzie przekładał się również na problem z **równoważeniem budżetów samorządów lokalnych**. Z jednej strony bowiem będzie malała strona dochodowa budżetów, z drugiej natomiast będą zwiększały się obciążenia wydatkami na przeciwdziałanie negatywnym skutkom społecznym likwidacji górnictwa. Mając na uwadze doświadczenia z wcześniejszych lat, należy zakładać, że postępujące procesy likwidacyjne będą prowadziły do wyłaniania się obszarów problemowych (dzielnicy, miast i gmin), dla których potrzebna będzie sprawna interwencja pozwalająca przeciwdziałać wykluczeniom lub minimalizować ich skutki. Odpowiedzialność za jej realizację spocznie w głównej mierze na barkach samorządów lokalnych. Można przewidywać, że w najbliższych latach proces ten będzie dotyczył w pierwszej kolejności Rudy Śląskiej i wybranych sąsiadujących miast, czyli w dużej części obszaru podregionu katowickiego.² **Ewentualny brak wsparcia zewnętrznego, pozwalającego na zahamowanie negatywnych procesów społecznych i gospodarczych, doprowadzi do nawarstwiania się negatywnych skutków procesów transformacyjnych, a z uwagi na skalę problemów podregionu katowickiego może spowodować, iż cele sprawiedliwej transformacji nie zostaną osiągnięte.**

Podsumowując: sukces transformacji województwa śląskiego jako najbardziej górniczego regionu UE jest mocno powiązany z sukcesem transformacji jego węzłowej metropolitarnej części, gdzie zlokalizowany jest zarówno biegun wzrostu, stolica województwa tj. Katowice, jak i gmina poddana największemu wyzwaniu transformacyjnemu w UE, tj. Ruda Śląska. Pozostałe gminy tego obszaru również są identyfikowane jako problemowe, już teraz zmagające się z utratą funkcji społeczno-gospodarczych jako konsekwencja pierwszej fazy restrukturyzacji. **Ewentualne wykluczenie podregionu katowickiego ze wsparcia środkami z Mechanizmu Sprawiedliwej Transformacji z uwagi na planowane uruchomienie wydobycia węgla kamiennego na obszarze jednego złoża Brzezinka 3, położonego na terenie jednej gminy, tj. Mysłowice, przy jednoczesnej planowanej na obszarze**

---

² „Analiza konsekwencji likwidacji górnictwa węgla kamiennego dla Polski i przedsiębiorstw sektora okołogórniczego” na zlec. GIPH

podregionu likwidacji 4 kopalń (6 ruchów) do 2041 roku uważamy za wysoce niesprawiedliwe. Decyzja ta wywoła katastrofalne skutki z punktu widzenia możliwości efektywnego i sprawiedliwego przeprowadzenia procesu transformacji w województwie śląskim, a co za tym idzie osiągnięcia zakładanych celów w zakresie wygenerowania nowych miejsc pracy, wzmocnienia impulsów rozwojowych na obszarze Metropolii i województwa śląskiego.

Przewodniczący
Wojewódzkiej Rady Dialogu Społecznego
w Katowicach

Jan Klimek